

ԳԱՅՐԵՆԻՔ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Ա.ԶԳԱՑԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ կը հրատարակուի ամեն Շարաք օր: — Բաժանորդագրութեան պայմանքն են Պօլսոյ և Գաւառոց համար յոյստարութեան ծախք միասին 50 դր: — Վեցամսեայն մէկ ֆառարդ Օսմ. ոսկի: — Ձեռքէ կը ծախուի 40 փա-
րայի: — Ունէ գիր և Գամակ պէտք է ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Մ. Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Ս. Նիկողոսեանի տպարանը, Ֆին-
հանքար Եօզուշու Սադր-խան քիւ 5:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— 0 —

ԳՍՂԱՌԱՅԻՆ ԱՐՁԱԴԱՆՔ

Վանայ արեւմտակողմը, քաղաքէն կէս ժամ հեռաւորութեամբ կը տեսնեմք Վանայ լիճը կամ որ նոյնն է Բղնունեաց ծովը: Սոյս ծովին արեւմտեան եզերքէն կ'սկսի Ռշտունեաց դաւառի սահմանը: մտ է Աղթամար այդ եզերքէն և կը վերարելի Ռշտունեաց դաւառին:

Աղթամարայ կղզոյն վրայ կայ համանուն վանք մը, որոյ մէջ է Ս. Խաչի փառադարձ սա-
ճարը, զարմանալի իւր ձեւով, զարմանալի իւր քանդակներով, զոր շինեց Գագիկ Արծրունեաց:

Սոյս վանից մէջ կը նստի — եթէ երբեք գիտէ նստիլ վանից մէջ — Աղթամարայ կաթողիկոսը, որ բուն ինքն իսկ է մեր այս նամակին առարկան:

Պօլսեցիք լաւ գիտեն և կը ճանչնան Աղթա-
մարայ կաթողիկոսը, բայց իրենց ճանչցածէն աւելի բան մ'է նա այժմ, վասն զի կաթողիկոսական շուքն ու պատիւը մոռացած, իբր մի սոսկական մարդ — և գուցէ անկէ բան մ'ալ աւելի նուազ — կը գեղերի աստ անդ, գիւղերու ակոռներու ետեւերու մէջ, ընտանեկան թոնիրներու եզերք, աղտոտ՝ հոգւով, աղտոտ՝ մարմնով, և աղտոտ՝ դործքով:

Երբեմն կ'երւի Բէշ-Էշու գիւղական գիւնեամբ մէջ կաշոյ մը գռնակի մարդկանց հետ

օղի խմելով, երբեմն կ'երւի քիւրտերու տանց և անոնց կանանց ու աղջկանց հետ պայք չնորհաւորելու դացած, երբեմն ինքն ու իր Մանուկ աղայն — իւր մէկ սպասաւորը — են մինակ: Ժամ, աղօթք, պատարագ ծալած ի մի կողմ դրած, նոյն իսկ իւր ժողովրդեան դործոց մէջ երկդիմի ընթացք մը բռնած, հայուն իրաւունք կուտայ կը ցաւի նորա պատահած որ և է դժբաղդութեան վրայ, իսկ հեղինակ Բրդին կ'ասէ «ականջ մի տար, նա ո՞վ է որ կարեւորութիւն կուտաս»:

Գիւղեր և գիւղաքաղաքներ կայցելէ, վանքեր, եկեղեցիներ և դպրոցներ շինել կեղծելով Պատրիարքարանը կը խաբէ, և այս շինութեանց տեղերուն իշխող կուսակալութեանց հրամանագիրներ կուզէ, կստանայ և զանոնք դործիք ընելով ժողովուրդը կը նեղէ, կը պահանջէ, կ'առնէ և զրօ առ հարկը հաղիւ կը ծախսէ:

Կարդալ չգիտցող — բառին բուն նշանակութեամբ — անձինք վարդապետ քահանայ կը ձեռնադրէ, Պատրիարքարանի հրամանաց անսաստ մընալով նարեկայ վանքը չյանձներ Ղաղար վարդապետին, և սա պատրիարքական կոնդակ ի ձեռին կը թափառի փողոցները, բաղմաթիւ վանքեր պատկառելի դումարներով ասոր անոր և մէնչ' և իսկ ան-
նըչան անձանց կը յանձնէ, թշուառ փիճակայիններէ ամուսնութեանց առթիւ, 5—6 և մինչեւ իսկ 10 ոսկիներ կը պահանջէ, անանկ որ Աղթա-
մարայ վիճակին մէջ այսօր հաղարէն աւելի է ի:

տասարդ-ք, չեն համարձակիր մտնելու իրեն առաջի և նշան օրհնել տալ կամ ամուսնութեան հրամանի խնդրել։ Հրամաններ կուտայ և զայնս հնազանդութեամբ գործադրող քահանայքը քանի մը օր ետքը կանչելով «սխալմունք էք» բերել կըսէ և 20-30-50 և աւելի թէթիւնքով տուգանաց կը դատապարտէ։ և այս ամենէն ետքը — Պատրիարքութանը ինձ համար նշանակութիւն չունի, ոչ ոք չեմ ճանչեր — կաղաղակէ։

Չը գիտեմ ես ո՞ր մէկն ըսեմ, ո՞ր մէկն գրեմ։ սակայն մէկ խօսքով ամենայն ինչ հասկնալու համար ձեր ակնյայտ գաղափար կ'ըմբռնեմ թէ, եթէ պատմութիւնը սոյն է, հաւատացէք որ Լէնինի մարք և Սլյուս-լան սոյա չափ վնասակար չեն եղած ժողովրդեան։

Ոսկի և արծաթ կը ժողովէ, անյագաբար կը ժողովէ, բայց ժողովրդեան օգտին չգործածելէ վատ, իրեն օգտին ալ դէթ չգործածելը, կը դիպէ ու կը դիպէ, և տարին մի քանի անգամ գողցունել կուտայ, այս գաղափարներէն ալ օգուտ կը քաղէ։ զի վանքին մէջ իւր չը սիրած մարդոց վրայ ամբաստանելով պատճառ կըլլայ նոցա բանտարկման։

Ի մի բան, ոյսպիսի կաթողիկոսի մը իշխանութեան տակ գտնուող ժողովուրդը եթէ չհեռանար իւր աղքատ իւր եկեղեցիէն, արդարեւ հրաշք մ'է։

Սակայն ինչ կընէ Պատրիարքարանը. ոչինչ, զի սորված է նա անտարբերութեամբ վարուիլ, և կրակը արծարծելէն ետքը «հրդեհ կայ» պօռալ։

Կանխատեսութիւն չունիմք. պատիժ չունիմք, վարձատրութիւն չունիմք, շատ անգամ ալ վարձատրութեան տեղ պատիժ և պատժոյ տեղ վարձատրութիւն ունիմք։ Խաբէ համար գործ տեսնել ունիմք, անուշ տեղը կապելու սովորութիւնը ունիմք... ունիմք... ունիմք։

Ինչ պիտի լինի մեր վախճանը — մենք չենք գիտեր, այդ հարցին պատասխանը և զարմանք մեր վրէ։ Կաթողիկոսներէն կ'սպասեմք։

Ե՞րբ չ'ենեք ձեր կաթողիկոսը ձեր վանքը — հարցուցի մտաբաններէն մէկուն։ պատասխանեց — թէ մեր կաթողիկոսը խղճի տէր մարդ է և գիտնալով իւր պատմական վանքին սրբութիւնը, վեհութիւնը, նուիրականութիւնը, և ինքզինքը անարժան գտնելով նոյն վանքին, նոյն ավտուին, ոտք չնետեր հոն։

Սրդար'ու ճիշդ պատասխան մ'էր։

Միսիօնարք և ժիզուիթք, օրինակելի համբերութեամբ կ'սպասեն այս տեղեր, չնորհիւ Կաթողիկոսին, ուշ կամ կանուխ իրենց որսին վրայ վստահ լինելով։

Ես, որ հաւատացեալ մ'եմ և իմ աղքատ սիրող, այս անհանդուրժելի կացութեան առջեւ իմ

հաւատքս և սէրս չկորսնցնելու համար, հրամայեցի իմ ջորեպան Մկրտիչ, ըսելով. տղա՛, ով որ Սլյութամարէն կը հեռանայ, նա Աստուծոյ կը մտնենայ, պատրաստուէ՛, առաւօտուն կանուխ մեկնի՛ք ասկէ. և արդարեւ մեկնեցանք իսկ։

Սլյութամարայ այս ցաւալի կացութեան վրայ, ևս ճանապարհորդս չեմ առաջին գանդատող, զի կը յիշեմ թէ Պարոնիկեան Մեղքոն էֆէնտի ասկէ առաջ խիստ և ծանր բողբոսներ բրաւ յատենի Ընդհ. ժողովոյ. կը յիշեմ նաեւ որ Վսեմ Նուրեան էֆէնտի լուութեան դատապարտեց զայն, ըսելով թէ «ատենք վարչական խնդիրներ ըլլալով՝ վարչութեան կը վերաբերի», և եթէ չեմ սխալիր, բոաւ նաեւ թէ «վարչական սեղանին վրայ է սյր լինելը»։ Գնաց Նուրեան էֆէնտի վարչութիւնը, և մեր ոչ վարչութեան սեղանին վրայ կը տեսնենք Սլյութամարայ խնդիրը կապիտալ իւր յաջորդին և ոչ ալ համարատուութեան մէջ իւր լուծեալ։

Բարեկամս, հաղնած եմք ես և իմ ԲՅԺ երկարատեւ ճամբորդութենէ. և լսելով որ Շատախ սիրուն և օգուտէս դաւառ մ'է, կերթամ անդ մի քանի օր հանգիստ ընելու, ուսկից մտադիր եմ ճանապարհորդել Տիգրանակերտ, Արասկիր և Խարբերդ. սպասէ այդ տեղերէն ստանալ իմ նամակացս շարունակութիւնը։

ԲՈՒ

Կանուխէն լսած էի Շատախ դաւառի գեղեցկութիւնը և բնակչաց առողջ և ճարտար լինելը, ուստի կը վախաքէի տեսնել, և յաջողեցայ։

Շատախ, Մոկս դաւառի արեւելահողմը կ'ըլնայ, որ ի հնումն, Մոկք նահանգի Զարաշ գաւառն էր։

Սարերով, ձորերով, բլուրներով, հովիտներով, անտառներով, մարգագետիններով և արօտատեղիներով ծածկուած սիրուն երկիր մը, որոյ մէջէն կ'անցնի Տիգրիս գետ։

75ի չափ գիւղեր ունի, բնակիչք. կը պարապին խաչնարածութեամբ և վանայ բնտիր շալերը գործելով, ծառատունի, այգի և մեղուանոցներ ալ ունին։

Շատախ երբեմն կեդրոնատեղի ըլլալուն, դաւառն ալ իւր անուամբ Շատախ կոչուեցաւ. բայց ոյժմ իւրաքանչիւր գիւղ իր անուամբ կը ճանչցուի, ինչպէս և Շատախը։

Երեկոյեան ժամ 12ին մտայ Շատախ, և անմիջապէս ինքնինքս պաշարեալ գտայ սուր ծայրերով և հարկւրաւոր չէրերով ու եւէմներով զարդարեալ ԲՅԺ ԲՅԺ հայերէ։

Հիւր եղայ ես Մեղք աղային. արդարեւ ոյժ

խելացի, ճարտար, բանգէտ, եթէ Պօլսոյ մէջ լինէր, ղինքը Հայ չկարծելէ զատ մարդու տեղ ալ թերեւս չդնէին, մինչդեռ ամենայն անկեղծութեամբ կը պարտաւորիմ խոստովանել թէ Մելիք աղան, Պօլսոյ շատ մը աշխարհայեցողութեամբ, և անոնցմէ շատ, անհամեմատ կարողութիւններ ունի թաղ մը, ժողովուրդ մը կառավարելու:

Հետաքրքիր էր Մելիք աղան, և այս պատճառաւ այլ և այլ աղգային խոշոր խնդրոց վրայ հարցումներ ընելով, փոխանակ իմ խոնջած լինելու նկատելով քովէս հեռանալու, գիշերուան մինչև ժամը 5ը զիս արթուն պահելու գեղեցիկ անքաղաքավարութիւն մ'ունեցաւ:

Հուսկ ուրեմն—Ձեզ հանգստութիւն—ըսաւ և գնաց, և ես աճապարեցի նոր ստացած Աւետի թիւը կարգաւ. և Տէր Աստուած... կրկին և վերստին Տերմաքայ չորից թարգմանութեանց մըրցում—եթէ ներքին է այսպէս ըսել—:

Արդեօք Տերմաքին հեղինակը կրցած է գուշակել այն ատեն, որ իւր երկը այլ և այլ անգամ հայերէնի թարգմանութեանց ետքը, օր մ'ալ այդ թարգմանութեանց օրը քննէ ըսելով Հայոց գլուխը ուռեցնելու չափ հրատարակութիւններ պիտի ըլլային:

Թողունք այն մեծ միջադէպն ալ, որ քիչ մը նաց մեր աղգային խաղաղութիւնը վրդովէր, երբ չորից թարգմանութեանց նկատմամբ գիտողութիւն ընողի մը և Հայրենիքի քառասուն—կիրակնօրեայ Հայրենիքի—Տէր և Տնօրէնին մէջ բացուեցաւ. պէտէա՞ն վերջ առաջինը երկրորդին—մի՞ վերջին գիտելիք—պոռալէն լեզապատառ՝ ծայր կըտրեց և մենք ազատեցանք ԷՆԷԼԵՆԻ ԳԷ ԷՆԷԼԵՆԻ մօտիկ ընելէ:

Բայց կը հաւատամ բարեկամ, եթէ ըսեմ թէ լեզուին մեծ միջոցը գաւառացի հայը կը տանի հիմա. իւրաքանչիւր քաղաքացի կամ գիւղացի հայը կը մըցի Հայ լեզուին մէջ, և իրարմէ այնքան առաւելութիւններ ստացած են, որ մէկը միւսին լեզուէն չի հասկնար. այսպէս Վանայ Ռչտունեաց գաւառի լեզուն անհասկանալի է Մշեցւոյն և Մշեցիներ Շատախցւոյն, ինչպէս և այս երկուքն ալ Տրապիզոնցւոյն հետ:

Սակայն ես, որ իմ շատաշրջիկութեան շնորհիւ այժմ տասնէն աւելի տեսակ հայերէն գիտեմ, որ քաղաք կամ գիւղ մտնեմ գիտարութիւն չեմ կրեր, զի գիտցած Հայ-լեզուներու մեկով կամ մէկ քանիին խառնուրդովը կրնամ հասկնալ և հասկցունել, ինչպէս կարողացայ գոհացում տալ Մելիք աղայի հաղարարու հարցմանց:

Ուրախութիւն չէ՞ այս լեզուեր. սակայն և թէ աշխարհ խնդաց, քան պիտի ողբայ բնականաբար:

Լաւ չըլլա՞ր արդեօք որ լեզու Բարձրագոյն միջոցները և անոնց դրութեանց հիւրնկանքը միանան, քերական, ընթերցարան ղրկեն, աժան դնով, և եթէ կարելի է ձրի լրագիրներ ղրկեն խեղճ գաւառացւոց, զորս կարգաւոր վարժուին և թերեւս օր մ'ալ իրարու լեզուէ հասկնան:

Մենք կը փափարիմք, որ փոխանակ այս ինչ թարգմանութիւնը լաւ է ըսելու, կարողանամք ըսել թէ հայերը մէկ մէկու լեզուէ կը հասկնան:

ԲՈՒ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

—o—

Պ. Վանտէրպիլդ իւր ուղեկցաց հետ Պօլսոյ բոլոր նշանաւոր վայրերը կայցելէ հետզհետէ: Մեծահարուստ ամերիկացւոյն սքանչացումը դըրաւած են Վոսիորի գիւղերու և լեռանց բնական գեղեցիկութիւնը:

Պ. Վանտէրպիլդ շարաթ օրը միջօրէին յետոյ իւր զրօսանաւուն մէջ հացկերջի մը տուաւ փ պատիւ ամերիկեան դեսպան Պ. Շրքաուսի, զիս պանուհոյն և այլ երեսներաց:

Պ. Շրքաուս եւս չորեքշաբթի գիշեր դեսպանատան մէջ շքեղ հացկերոյթ մը տուաւ, որում հրաւիրուած է. Պ. եւ Տիկին Վանտէրպիլդ, իւր ուղեկիցը և բոլոր դեսպանը ու դեսպանուհիք:

Երկաթուղեաց թագաւորն ու թ տան օր մայրաքաղաք մնալէ յետոյ իւր ճամբորդութիւնը պիտի շարունակէ: Պ. Վանտէրպիլդ ըսած է թէ իւր հայրը քսան—հինգ տարի առաջ Պօլիս եկեր է երեք հարիւր նաւատի պարունակող չոգենաւով մը և իսկապէս մնացեր է Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ գտած ընդունելութեան:

— Վհհ. Սուլթանին հրամանաւ յանձնաժողով մը կազմուած էր պաշտօն ունենալով Պօլսոյ և Բերայի ջուրց ճամբայներու նորոգութեան վրայ խորհրդակցել: Արդ, նախաբարաց խորհուրդը քննած լինելով սոյն յանձնաժողովոյ կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը, խեղիքը Ն. Վհհափառութեան մատոյց որ հրամայեց նորա գործադրութիւնն: Ըստ սոյն տեղեկագրի Թագաւոր, Պրըշ Զէշմէի և Հալլաբլի ջուրց ճամբայներն եօթ տարւոյ մէջ պիտի նորոգուին 70,000 ոսկի ծախքով:

— Տէրքոսի ջրի ընկերութիւնն որոշեր է այդ ջուրը Բերայէն Պօլիս անցունել Սիւսիմէի ճամբով ի Գարա—Աղաճ և անտի Բերաղբտանէի գէմ գտնուած Բըլճիւք Ատալար անուն տեղէն ի Պա հարիլէ:

— Բէժիլ երեք գէտեր անցեալները նիկալ:

դիպ Գարամուսալ գիւղաքաղաքի շրջակայ Գու-
լաճը գիւղը երթալով ծերոց ժողովոյ անդամ
Ալի աղան և իմամ Մէհմետ Եֆէնտին գիւղէն
դուրս տեղ մը կը տանին և կ'ստիպեն զանոնք
ցոյց տալ այն տուններն որոց մէջ փախցուած ծը-
խախտ կը գտնուի։ Գիւղացիք մերժողական պա-
տասխան կուտան։ Դէտերէն մին՝ Արապ Էմին՝ հը-
րացանովը նախ կ'սպառնայ և յետոյ հրազենը
պարպելով ծանրապէս կը վիրաւորէ Ալի աղան որ
քիչ յետոյ կը մեռնի։ Մարդասպանը խոյս կու-
տայ։ սակայն գիւղացիք կը ձերբակալեն նորա
երկու ընկերներն և ոստիկանութեան կը յանձնեն,
Դէտերէն հարցաքննուելով կը պատասխանեն թէ
Ալի աղա և Մէհմետ Եֆէնտի գիւղէն կողոպտել
ուղած էին և թէ Արապ Էմին ինքզինքը պաշտ-
պանելու համար ուղանաւ եր զայն։

— Երեսօրհանաց ժողովոյն մէջ, Օպերդէն ա-
նուն անձ մը կոչել տալով զՊ. Ժիւլ Ֆէրրի, բե-
րով վէրի երեք հարուած պարպեց մօտէն նորա վը-
րայ։ Պ. Ֆէրրիի հիւանդանոց փոխադրուեցաւ իւր
բարեկամաց ձեռքով։

Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ։

Բժշկական քննութենէն կը տեսնուի թէ Պ.
Ժիւլ Ֆէրրի դպած դնտակները թեթեւ վէրքեր
միայն պատճառած են։ Օպերդէնի վրայ գտնուած
թուղթ մը ցոյց կուտայ թէ յիմարութեան մօտ
հայրենասիրական յափշտակութենէ մը դրդեալ էր։

— Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ Նիկովիդիոյ
կայս. Բէօշլին ի մօտոյ պիտի նորոգուի։

— Խիւսիսիւն լրագիրն կը պատմէ թէ Գա-
րահիսարի Սանալդը գաւառակի շրջակայ գիւղ-
երէն միոյն մէջ երկու սեռէ քսան անձինք սուսկ
ուտելով մեռեր են։

— Կայս. կառավարութեան որոշմամբ, Թուր-
քիա բնակող բոլոր օտար բժիշկը և դեղագործը
պարտին երեք ամսուան միջոցին Կ. Պօլիս գալ
քննութիւն անցունելու Կայս. բժշկական վարժա-
րանի ժողովին առջեւ և վկայագիր ստանալու
համար, որով կարենան ի դուրժ դնել իրենց բը-
ռեստն։ Այս սնօրինութիւն՝ որ հաղորդուած էր
դեսպանատանց՝ ինչ ինչ առարկութեանց առիթ
տուած լինելով, յանձնարարուեր է Մարքօ փա-
շայի՝ դործնական կերպարարան մը տալ ինդրոյն
և համաձայնութիւն գոյացնել օտար դեսպանա-
տանց հետ։

— Ի Պէրուլ հրատարակեալ Հաֆէթ-է-Արաբ
արաբերէն թերթը կը պատմէ թէ Լէճէի կողմերը
Տիւրքիներու և Պէտէվիներու միջեւ կռիւ մը ծա-
գելով երկուստեք զէնքի գիւմեր և յետունի չափ
մեռեր են։ Պէտէվիներն խոյս տալով զօրանոցի մը
մէջ ապաստաներ են։ Զինուորական սպայ մը իւր
հիւն առնելով զբոց ջոկատ մը՝ Տիւրքիներուն

վրայ գացեր և հրաւիրեր է զանոնք զէնքերնին
յանձնել։ Տիւրքիք հակառակելով զէնքի գիւմեր են,
որով զինուորք ստիպուեր են զէնքով պատասխա-
նել և Տիւրքիներէն հարիւր վաթսուն հոգի ըս-
պանուեր և երեք հարիւրէ աւելին վիրաւորուեր
են։

— Ռուսական դեսպան Վսեմ. Պ. Նէլիսօֆ յա-
ռաջիկայ երկուշաբթի իրիկուն նուազահազէս
մը պիտի տայ դեսպանատան մէջ ի նպաստ Իւս-
կիւտարի հրկիզելոց։

— Պ. Հիւլիսապիւղի Այադիւնը թաղին մէջ
պիտի կառուցանէ մի զպարոց մը հրէից աղքատ
տղոյ համար, ուր 1000ի չափ տղայք պիտի կըր-
թուին ձրիապէս։ Նոյնպէս Խասպիւղի Գարա-Ա-
ղաճի շրջակայները հրէից համար մեծ հիւանդա-
նոց մը շինել պիտի տայ։

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ի.

... Բարեկամ,

Աղբային հորիզոնին մէջ ամպերն տալաւին
փարատած չեն։ Աղբային անիշխանութիւնը կը
շարունակէ։ Պատրիարք չկայ, Քաղ. Ժողով չկայ,
միայն Կրօն. Ժողով մը կայ որում յանձնուած է
Աղբին ճակատագիրը, Ի՞նչ է այս վիճակ. ո՞վ կը
մտածէ. ո՞րք են աղբային գործիքը. ո՞վ կը կա-
ռավարէ Աղբը այս մշտնջիւղ. ըսէ՛ կաղաչեմ բա-
րեկամ. դու ինձմէ աւելի գիտակ ես Աղբային
գործոց. ո՞ւր պիտի յանգի այս վիճակ։

Պատրիարքական հրաժարման խնդիրը միշտ
նոյն վիճակին մէջ է. եկեղեցական պատգամաւո-
րութիւնը կը շարունակէ իւր դիմաւորները առ Բ.
Դուռն և մշտ յոյսերով կը վերադառնայ. սա-
կայն խնդիրը նոյն վիճակին մէջ է միշտ. միայն
այս անգամ իմացայ թէ Նախարարաց խորհուրդը
Պատրիարքական հրաժարման տեղի տուող պատ-
ճառները Պատական խորհրդոյ յղեր է ի քննու-
թիւն։ Ըսել է թէ այս վիճակ տակաւին կրնայ եր-
կարիլ. սակայն Աղբային գործերն ի՞նչ պիտի լի-
նին. իմ կարծ խելքովս բարեկամ, այս վիճակ նոյն
ինքն Ս. Պատրիարք Հայրը կրնայ լուծել. ան-
ձամբ դիմելով ի Բ. Դուռն նա իւր հրաժարակա-
նը ընդունել կամ մերժել տալով կարգադրութեամբ
ծանուցեալ խնդրոց կամ գոնէ միայն Քաղ. Ժո-
ղով բերելով. Այս վիճակ ուրիշ կերպով չը վեր-
ջանար. Թող աղբային գործիչները, եթէ կան,
թող խելացիները ինչ կուզեն ըսեն, իմ կարծիքս
է այս։

Բայց պիտի ըսես թերեւս, բարեկամ, թէ Աղ-
գը գործիչներ չունի և այդ գործիչները կրօն. ժ-
ղովն է այժմ. Իրաւունք ունիս բարեկամ. մոռ-
ցած էի պահ մը. և ինչո՞ւ Աղգային գործիչ չը
համարուի կրօն. ժողովը որ ամեն ինչ ըրաւ մին-
չեւ որ բողոքովին երկպառակեց Իզմիրը և յաղթա-
նակը տարաւ. վասն զի Մեղքիսեղեկի (քար գայ-
թակղութեան) բարձաւ ի միջոյ. հրաժարեցաւ.
ժափ զարկին կրօն. ժողովը և Մեղքիսեղեկի թըշ-
նամի եկեղեցականք որք պարտ էին պատկառ կալ
Մեղքիսեղեկի արժանեաց առջեւ. Բայց միթէ՞
բարեկամ, այն դաւառներն ուր կեդրոնը իւր մի-
ջամտութիւնը շատ առաջ կը տանի, երկրպառ-
բար չե՞ն. եթէ կեդրոնը փոխանակ Իզմիրի կայ-
ծը հրահրելու խաղաղութեան քարոզ լինէր, խը-
ռովութիւնն այս աստիճան կը մեծնար. եթէ կեդ-
րոնը չը միջամտէր այսքան խարբերդի գործոց,
հոն կուի կը ծագէ՞ր. և խեղճ կեդր. անառկը
այսքան ոսկի կը վատնէր հեռագրի. կեդրոնէն
Առաջ. Տեղապահ մը կը զրկուի ի խարբերդ, միւս
կողմէ, երեք ալ վանահայր կը կարգուի խար-
բերդի երեք վանքերուն. Առաջ. Տեղապահը ի-
րաւասութեան խնդիր կը յարուցանէ. վասն զի
վանքերն հասոյթ ունին, և Առաջնորդը առանց
այդ հասոյթի չկրնար ապրիլ. վանահայր կը բո-
ղոքեն կեդրոնին. կեդրոնը հրահանգ կուտայ Առ-
աջնորդին չը միջամտել վանական գործերուն.
Կուի մ'է կսկսի և կը շարունակէ դեռ. Ո՞վ է այ-
ժմ մեղաւորը. ո՞վ է կուռոյն պատճառ. . . .

Իսկ աղգային մեծ խնդիրը, կենսական խն-
րադիրը Դամիկէսի սուրի նման կախուած է մեր
վրայ, վերատին երեւան կենէ. Ս. Պատրիարքը
անպաշտօն կերպով կը պատասխանէ և այս առի-
թէն օգուտ քաղելով, իւր հրաժարագրոյն օրինակն
ալ ներփակեալ կուղարկէ առ Վսեմ. Օսման իա-
շա. սակայն տակաւին յայտնի չէ խնդրոյն եւրը
որ վերջապէս պիտի լուծուի օր մը փոփոխեալ և
փոխալ վիճակի մէջ. . . .

3 Դեկտեմբեր 1887

Կ. Պօլիս

սուր

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— 0 —

Կրօն. ժողովոյ որոշմամբ եկեղեցական պատ-
գամաւորութիւն մը վերատին ներկայ սցաւ չորեք-
շաբթի օր Բարձր. Մեծ-Նպարքոսին, և Պատրի-
արքարանի անխնայանական վիճակը և աղգային
գործոց անկերպարան կացութիւնը պարզելով խնդ-

րեց որ Պատրիարքական հրաժարման վերջ տրուի.
Մեծ-Նպարքոսը սիրալիբ ընդունելութիւն մը
ընելով ներկայացեալ պատգամաւորութեան, յու-
սաղրեց որ այս խնդիրը իմասոյ պիտի կարգադ-
րուի.

—
Զմիւռնիոյ Ս. Առաջնորդին դէմ ցոյց մը տե-
ղի ունեցեր է կերակի առաւօտ Ս. պատարագի
ատեն, սակայն առանց հետեւանաց վերջացեր է.

Զմիւռնիոյ Ս. Առաջնորդը չորեքշաբթի իրի-
կուն հեռագիր մը ուղղելով Պատրիարքական Գեր-
ֆոխանորդին ծանուցած է թէ իւր հրաժարականն
ուղղած է Դաւառ. ընդհ. ժողովոյ Ստեփանակերտին.

—
Վանայ Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Ա-
լեաթեան Սրբաղան դաւառին գիւղաբնակ Հայոց
թշուառ վիճակը՝ յերեսաց սովու և թանկութեան
նկարագրող գիր մը ուղղած լինելով յԱղգ. Պատ-
րիարքարան, կրօն. ժողովը սրտնեց գրել առ Վա-
նօրայս որպէս զի գիւղաբնակ աղքատաց նպա-
տեն.

Կրօն. ժողովը Աղթամարայ Ս. Կաթողիկոսին
ալ գիր մը ուղղելով, նորա ուշադրութիւնն հրա-
ւիրեց Վանայ գիւղաբնակ աղքատաց թշուառ վի-
ճակին վրայ.

—
Տեղեկութիւն կուտան մեզ թէ Նախարարաց
խորհուրդը Պատրիարքական հրաժարման պատ-
ճառները քննող Յանձնաժողովոյ տեղիկադիրը
Պետական խորհրդոյ Օրէնսդրական ճիւղին յղեր է
վերստին քննուելու համար.

—
Կրօն. ժողովը թէեւ ի նիստ հրաւիրուած էր
երէկ, սակայն անդամաց բացակայութեան պատ-
ճառաւ մեծամասնութիւն չկրցաւ ունենալ.

—
Կը կարծեմք թէ Աղգ. ժողովը յառաջիկայ
շաբթու պիտի գումարի իւր Օրակարգին մէջ դըս-
տուած խնդիրներովն զբաղելու համար.

ՎԵՅՁԻՆ ԼՈՒՐ

Զմիւռնիոյ Երեսփոխ. ժողովը յատկապէս գումար-
ուելով, Ս. Առաջնորդին հրաժարականը մերժեր և
պատգամաւորութեան մը միջոցաւ խնդրեր է որ իւր
հրաժարականը ետ առնու. Սակայն Ն. Սրբազնութիւ-
նը սնդեւելով իւր հրաժարականին վրայ, երեսփ. ժող-
ովը պարտաւորեր է վայն ընդունիլ և յանձնարարեր է
Խառն ժողովոյ որ Տեղապահ մը կարգէ. Իսկ Աղգ. Պա-
տրիարքարանէն հեռագրու խնդրեր է որ Առաջնորդա-
կան ընտրութեան հրահանգ զրկէ.

Ա Զ Դ

Մեր դաւառաբնակ Աղգոյ բաժանորդներէն
կը խնդրեմք յատկապէս որ հաճին իւրեանց բա-
ժանորդագները հասցնել առ մեզ.

ԳԻՏԱԿԱՆ

Գ.

ԵՐԱԶԱՅՈՒՆԴ

(Շար. 4- 3265 ԲԵԿ)

Երազը՝ ընդհանրապես երկու մտաւորական կարողութեանց՝ այսինքն յիշողութեան և երեւակայութեան քնոյ միջոցին աշխատութիւնն է, և յայնժամ դատողութիւնը և բաղդատութիւնը կը հանդիսանան և պաշտօնէ կը դադրին։ Արդ, երազը՝ արթնութեան ժամանակ ստացուած թէ ներքին և թէ արտաքին տպաւորութեանց քիչ շատ կանոնաւոր վերստին քնոյ մէջ ներկայ մնալն է, և երբ այս տպաւորութիւնը յաջորդական չեն, յայնժամ երազի տեւողութեան պահուն բանդադաշտան և այլանդակ տեսիլներ կ'ունենամք որք իւրոյն կ'անհետին։ Այդ գործողութիւն մտքի ազդեցութեանէ բոլորովին ազատ երեւակայութեան էր վերաբերի, նորա քմաց և արամազբութեան համաձայն կը գործէ։ Սակայն, երբ դատողութեան և բաղդատութեան գործարանները քրնացած չեն և կ'օգնեն յիշողութեան, այն ատեն գաղափարները կը զօղուն, կը կարգաւորուն և երազը առաւել կամ նուազ հաւատարմաներկայացուցիչ կը լինի այն դժուարութեանց և գաղափարաց որք արթնութեան միջոցին ընդունուած են։ Ի մի բան երազը գործարանաւորութեան հետեւանք կը հանգիստանայ, ինչպէս նաեւ հոգնութեան, տառապանաց և մի քանի գործարանաց հիւանդութեանց։

Երազի հարկաւոր պատճառք են զգայնութիւնը և գաղափարը։ Ընկերային յարաբերական կեանքը երազանքն էական պայմաններէն մին է, այս պատճառաւ մանկան քունը կատարեալ հանգիստ մ'է։ Ի ծննդենէ զգայարանքի մը արթնմը երազի մէջ եւս այդ զգայարանքի վերաբերեալ զգայնութեանց բացարձակ անկարելիութիւնը յառաջ կը բերէ, այսպէս ուրեմն բնածին կոյր մը իւր երազոց մէջ չէ կարող զգալ տեսողութեանէ յառաջ եկած զգայնութիւնը։ Խուլն աւել միւսնոյն պարագային մէջ կը գտնուի հանդէպ այն աման երեւոյթներու սրբ լսողութեան կը պատկանին։

Այլի գտնող ճշմարիտ երազներ կան ուր գործողութիւնն կը կատարուի իւր ամենամանր շար-

ժումներովն, իւր ամենափոքր մանրամասնութիւններովն։ Ինչպէս ձեւի նմանութիւն, ժամանակ, վայր, դոյն, ձայն, ոչ մէկ բան կը պակսի, ամեն ինչ կը կատարուի հրաշալի իմն ճշգրտութեամբ և յատկութեամբ, ասանք առաջ երազեր կը կոչուին։ Կան ընդհանրաւոր ուրիշ երազներ որք են անկապ, ածուհի, ցնորական, ընդհատ, առանց շարունակութեան և զարթման ժամանակ յիշողութեան մէջ խառն ու չվտխ կամ գրեթէ բոլորովին ջնջուած յիշատակներ միայն կը թողուն և կը կոչուին ԳԵԿԵ ԵՐԱԶԵՐ։

Երազի մեջոցին պատկերներու այս յաջորդութիւնը որք կը ծնին, կ'անհետին և կը վերանորոգուին, բացարձակապէս գաղափարներու ընկերակցութեան կը պարտի։ Արթնութեան ժամանակ եթէ առարկայ մը դիտենք շատ հազուադէպ է որ չը տայ մեզ բաղում միացեալ գաղափարներ, որպէս գեղադէմ՝ կնոջ մը դիւթիլ տեսիլքը մ զ կ'ընծայէ ԳԵԿԵԵԿԵԵԿԵԿԵ կատարեալ գաղափարը, որ հարկաւորաբար բաղում պարզ գաղափարներու բաղադրութիւնն է, ինչպէս, գեղեցիկ աչերու, սիրուն բերանի, փափկիկ ոտներու, վոյլուլ հասակի, և այլն գաղափարները... այսպէս ալ երազի մէջ գլխաւոր գաղափար մը իրեն հետ կը միացնէ այն ամեն գաղափարները որք իրեն կը վերաբերին ու է յարաբերութիւններով։ Այս երկրորդական գաղափարները, ուրիշներու եւս ծրնունդ կուտան և այս յաջորդութիւնը երազի մէջ մի տխրալիս արագութեամբ կը կատարուի որ կարծես թէ մի քառորդ ժամուան մէջ երկար տալիներ ապրած են։

Երեւակայութիւնը երազի մէջ ամենէն շատ գործող կարողութիւնն է, դասակարգութեամբ կատարէ և իւր սարերքը յիշողութեանէ կը քաշէ ու դատողութիւնը գրեթէ երբեք չը մասնակցի։

Խորին քունը յառաջ բերող թմրութեան և զարթնումը աւետող թեթեւ քնոց միջոցին է որ երազներու բաղմամբիւ գունդեր խոյս կ'տան, ու մենք աւելի առաւօտեան երազոց մէջն է որ մեր ոչոց առջեւէն սաւառնելով կ'անհետին այն գեղեցիկ պատկերները, այն գեղանկար պատկերները (images kaléidoscopique)(1) որոց տեսքը զմեզ կը...

(1) kaléidoscope (գեղանկարացոյց)՝ մի տեսակ հալոյթներէ շինուած խողովակեայ գործի է որուն մէջ գունաւոր սաղակներու կտորներ զրուած են և երբ միշտ դարձնելով նայելու լինի, երկրաչափական անթիւ գեղեցիկ նկարներ կը կազմուին շարունակաբար, բնագիտութեան մէջ յիշուած է այս գործին։

քանչափ են. սակայն թմրութեան ցնորական պատկերներն մեզ կը ներկայանան երբ է-ի ծանօթութիւնը անհետի, այդ ժամանակ մեզ կերեւան մագաղան լապտերի յատուկ պատկերներ բոլորովին անկախ մեր կամքէ, այս պատկերներ յանակնկալ կը հասնին և շատ հետաքրքրական են. երբ փափարիմք զայնս կրկին տեսնալ կը մերժեն վերստին երեւալ, յօժարութեան հանդէպ շուտով կը հորստին. երբ իսկոյն արտեւանունք կը բացուին արագութեամբ խոյս կուտան:

Երբ երեւալայութիւնը դատողութենէ և բազմաթիւութենէ՝ կատարելապէս ազատ լինի, ինքն առանձին կը դործէ, այլ եւս երազն ուրիշ բան չէ բայց եթէ ցնորական, այլանդակ և անկարելի պատկերաց մի արագ յաջորդութիւնն—այլապէս երբեք. յայնժամ ոչինչ կայ հաստատուն և կայուն, ցնորք մ'է, կատարեալ ցնորք մը: Օրինակի համար կարելի է կարգաւ երազել. էջին վերջը հասնիլ և ոչ իսկ բան մը յիշել, և եթէ ուզուի կարգաւ վերանկալ տարրեր դրեր կը տեսնուին, ձեւը, գծերը, էջերը այլ եւս միեւնոյնը չեն, քիչ

յետոյ գրքին տեղ ձեռացդ մէջ գրասեղան մը, թերթակալ կամ ուրիշ առարկայ մը կ'ունենաս ու նոյն ինքն իսկ ուրիշ բանի մը կը փոխուի, և կերպարանափոխութենէ ի կերպարանափոխութիւն կը հասնուի այնպիսի առարկայներու սրունց այլանդակութիւնը մարդս կը դարմանէ և զորս բացատրել կարելի չէ:

Կէս-նիւթ լուրջ Պրօֆէսէօրը, որ նոյն իսկ իւր բաղմամբս փորձառութեամբ երազի վրայ մեզ գրած է, օր մը երազեց որ սպիտակ ձիու մը վրայ կը հեծնէր, այս ձին յաջորդաբար եղաւ էջ, նոխալ, խոյ, մանկամարդ աղջիկ և վայրկեան մը յետոյ պառաւ կին մը, այս պառաւը կատուի փոխուեցաւ որ նեւի պէս սահելով ծառի մը վրայ սկսաւ մագլցիլ, ծառը եկեղեցի և այս ալ պարանշտ եղաւ, և կեղեցւոյ երգէնը թմրուիլի մը ձեւը և ձայնը ստանալով կատուն սկսաւ խաղալ. վերջապէս կատուն օձի փոխուելով այնպիսի չորհուններ հանեց որ Պրօֆէսէօրն արթնցաւ:

(Շարունակել է)

ԲԺ. Կ. Յ. ՔԱՇԱԵԱՆ

— 34 —

«խօսքը լսեմ... ո՛հ, արարածութիւնս չափ ու
«սաշման չափով ունենայ» այն ատեն «իսկի դգամ
«թէ իրօք կապրիմ... ապրիլը միակ շունչ տու-
«նու և տալ է՛... կենաց մէկ նեցուկն, մէկ
«պայմանն ալ «էն է»:

Qu'est-ce que le monde pour notre cœur
Sans l'amour!
Ce n'est qu'une lanterne magique
Sans lumière.

GOETHE

«Ջրեզ պաշտող անձանթ սիրուհիդ»

...

Յ. Գ.—«Ընտիր բանը մեզմով կը հաստենայ,
«կըսէ Շիլլեր, եթէ նամակիս գոհացուցիչ պա-
«ստական մը տաս, ոչ միայն անունս այլ և հո-
«գիս իսկ քեզ պիտի տամ... Նամակդ գրասե-
«ղանիդ վրայ ձգելով այս գիշեր դուրս ելիր, հե-
«տաքրքիր մի ըլլար գաղանիքն իմանալու, ամեն
«բան մեզմով պիտի իմանաս»:

Նոյն

—Ո՞վ է այս նամակի հեղինակուհին, անթանգ
«էրոնի», ո՞վ է այս ծանօթ բարեկամուհին, ինչո՞ւ
իւր անունը կը ծածկէ ինձմէ, կըսէր մտովի վա-
հան:

Նամակն թուական չէր կրէր. ծաղերէն կը
հասկցուէր թէ շատոնց գիշուած էր, լեզուն Ռու-
սերէն էր:

— 35 —

Վահան պատուհանէն դատուելով գրասեղա-
նին առջը նստաւ և սպիտակ թուղթը գրասե-
ղանին վրայ պարզեց, սրահ մը մտածեց և ապա
գրիչն առաւ ու հետեւեալ նամակը գրեց. չնու-
նանք ըսել թէ Ջոքայէ երկու դառնութիւն կոնծելէ
և մի քանի անգամ գրածը փճացնելէ յետոյ:

«Սրտիս հատորը Օրիս Բ. Մարիեա,
«Վիճակս կարեկցութեան արժանի է, չգիտեմ
«գրիչս ո՞ր կողմ շարժեմ. աշխարհիս մէջ միայն
«քեզ ունիմ պաշտելի... անթանգ «էրոնի», միայն
«քեզ կուզեմ խօսքս... յիշաւի դժուար կա-
«ցութիւն, ինչո՞ւ կը խոստովանիմ. ուրիշ մը
«երբէք չեմ կրնար սիրել... Եթէ անթանգ «է-
«րոնի» դու չես, դիս մի մեղադրեր ո՞վ կոյսդ
«պատուական, երբ խոստովանիմ թէ՛ սիրտ չու-
«նիմ քեզ նուիրելիք, զի արդէն նուիրած եմ
«զայն իմ միակ պաշտելու Մարիեայի, ևս անով
«կոստիմ, երանի՛ էր թէ նէ ալ ինձմով ապրէր.
«չկրցի բարեւ մ'իսկ տալ, ո՛հ որպիսի երանու-
«թիւն և թէ այս գիրս անոր ձեռքը հասնի, ո՛ր գի-
տէ...»:

«Հազար անգամ ներում կը խնդրեմ, ո՞վ
«անձանթ կոյս, չը գիտեմ ինչո՞ւ անուղ կը
«ծածկես, չը գիտեմ ի՞նչ պատճառ կրնաս ունե-
«նալ ինձ հետ այդ կերպ վարուելու, եթէ դու
«ես նամակագիրը ո՛ր Մարիեա, սրտիս թերթիկը,
«այս թէ դու ես, պէտք չունիմ բացատրու-
«թեան: Երանութիւն համարեցի զքեզ սիրելու...»

ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

Ե- չէ-ի-յէ

Վարժարանաց և ժողովրդեան համար

Աշխատասիրեաց

Յ. Կ. ՓԱԼԱՆԵԱՆ

Կ. Պօլսոյ Տեղական աշխարհագրութիւնը նախնական կարգերու աւանդելու համար յօրինուած դասագիրք մ'է, Աղբ. Ուսումն. Խորհրդոյ հրատարակած Ուսմանց նոր Ծրագրոյն համաձայն պատրաստուած: Ժողովուրդն, մասնաւորապէս ճանապարհորդը, կրնան նմանապէս օգտիլ սոյն գիրքին ընթերցանութենէն, որ իրրեւ յաւելուած՝ առեւտրական ասպարիզի մէջ դործող անձանց համար կը պարունակէ նաեւ Կ. Պօլսոյ խանութներէն:

Կեդրոնատեղին է Ուղուն Չարչը, Փորագրիչ Երուանդ Փալագաշեանի խանութը: Կը ծախուի բոլոր գրավաճառաց և Պահճէ-գարուի չրավաճառաց քով: Դին 100 փարա:

ԺԻՒԼ ՎԷՐՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՐՁ ԶԼՈՒՍՆՈՎ

Աշխարհահռչակ հեղինակին սոյն մեծարժէք և հրահանգիչ գործն, որոյ առաջին մասն — Ուղե-բռնէն — յերեւ է Լեւոն — արդէն քանի մը տարի առաջ հրատարակուած և այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր, ի լոյս ընծայուեցաւ Պօլսոյ գրատան կողմէ, և կը վաճառուի ի դին 8 զրշ: Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով:

— 0 —

ՏԵՐ ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. Յ. ՄԷԼԻՔԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆԱՏԵՐ—ՍԱՀԱԿ ՆԻԿՈԼՈՍԵԱՆ ՄԵԾ. Մ. ԱՐՏԻԹԻ

— 33 —

վօտիսյէ տաքցած ու կարմրած այտից վրայ կիյնային ու կը հալէին. նա այնքան դո՛ւ էր այդ բանէ՝ սրչափ մարդ՝ եթէ դժոխքէ ազատուելով մի գովարար քաղցր ղեկիւռի հանդիպի... Նամակն մի քանի անգամ աչքէ անցուց և խոր մը տածմանց մէջ թաղուեցաւ:

Նամակի պարունակութիւնն հետեւեալն էր.

«Սիրելիդ և պաշտելիդ իմ Վահան»

«Որչափ քաղցր կը հնչէ ականջիս պաշտելի «անունդ» Վահան, և քանի՞ անգամ կը հրահրեմ «բէ այդ անունը, չեմ կորսնցնում պատժել... րաւ կը համարեմ որտեղ անոր հետ լինեմք... քեզ հաղորդել որտեղ միակ հեղինակը դու ես»:

«Հաւատարիմ՝ ոչոք չեմ քեզ կը վերցնէ, և թէ սիրոյ հետ քաջութիւնը գուցէ թաց է, կը «սէ հեղինակ մը, ահաւասիկ փորձն... աս այս «ասպնոց» յանդուգն նամակս, այո՛, կը համարեմ «ձեռքիմ խոտովանիլ թէ կը սիրեմ զքեզ... «սէ՛րը առաջին անգամ սիրավառ աչքուդ մէջ «կարգացի և այդ սիրոյ վառաշունչն թւող կայծ» մի մինչ որտեղ խորերը մըլուեցաւ, այրեց ու «բարբառեց... ի մի բան մի ականարկդ բաւ եղաւ «սրտիս մէջ սիրոյ կայծն արծարծելու և զիս լա- «փելու համար ալ յառաջ կերթայ...»

«Պիտի ջանամ մարել սրտիս մէջ այդ հուրը «եթէ ձեր կողմէ ինձ աննպաստ պատասխան մը «առնում. իսկ եթէ քու բերնիդ չէ «բերեմ զքեզ

— 36 —

«հղիւսեմ ինչ անուանեմ քեզմէ սիրուիլս... ո՛հ, պիտի անմահանամ սիրովդ...»:

«Չեմ սիրեր այն սիրտը որ ցուրտ է և սիրոյ «մուտ չի տար, այլ սակայն սէրը իմ սրտի մինչ «խորերը մուտ գտած է արդէն... մեծ ցաւ պի- «տի զգամ եթէ գնաւիս վրիպած տեսնեմ...»:

«Կրկին նամակիդ կ'սպասեմ, ով կայսր տն- «մեզ, ով որ ալ լինիս երկուսիս մը գրէ և զիս «մտտանջութենէ ազատէ, և իմ խոտովանութիւն իրր գաղտնիք պահէ քու սրտիդ մէջ...»

«Ձեզ յաւիտ պաշտող

ՎԱՀԱՆ ՔԱՋԱԲԵՐՈՒՆԻ

Հետեւեալ օրը Վահան իւր գրասեղանին վը-րայ գտաւ սոյն նամակն:

«Պաշտելիդ իմ Պ. Վահան Գալսեղանի «ճանաչող վրիպած է՛, թոչունդ ձեռացդ «մէջն է. գիտէի արդէն թէ այդպէս պիտի պո- «տասխանես, սիրաբորբոք աչացդ մէջ իմ պատ- «կերս կը կարծէի տեսնել... չեմ սխալեր...»:

«Իմ սէրս քեզ հաղորդելու ուրիշ միջոց մը «չը գտայ բաց ի այն նամակէն որ զքեզ անմա- «հացուց ինչպէս դու կըսես... հապա պատաս- «խանդ զիս ի՛նչ բրաւ... ո՛հ ի՞նչ բաւ գտնում «զայն բացատրող... կետերով կանցնիմ այդ տեղ:

«Հողուոյս բոլոր զօրութեամբ, սրտիս բոլոր «խանդով կը սիրեմ զքեզ, ո՛հ, քաղցր է ինձ «անունդ թոթովիլ»